

Zaterdag 9 oktober 1915 – ochtendeditie

Wild (KVdW)

Brussel, 29 September.

Ik heb er eerst een week laten over heen gaan. Toen kwam ik wilde konijntjes te zien, wilde konijntjes met hun wit donsbuikje en het fijne pluis in de binnenzijde der boutjes, met hun ruigrosse rughuid, die zo glad verschuiven kan over de vlezige tekening der lange en smalle lendenen; wilde konijntjes met hun gescheiden snuffelsnoetje en het doodoverwaasde schalieblauw van hun fluwelen blikken. Ik kreeg ook lijsters te zien; lijsters, die werkelijk geen spreeuwen waren, heuse lijsters, in al hun veren nog, de gladde geschelpte, groengele en zwartbruine veren over hun borstje en die blank verdonzen naar zij in de wig te liggen komen van het buikje; lijsters, de vlerken opgevallen als mild ontvangende armen; het smalle kopje met de half geloken kraaloogjes, betoomd in de schuine lijnen, die uitlopen in de scherpte van de harde bek; heel dat kopje als kouwelijk getrokken binnen de opstaande nekkraag; lijsters met de dunne, staalschulpige pootjes, de nagelvingers samengekrampd op de dood.

Ik heb ze gezien, de wilde konijntjes, en ook de lijsters met het geknakt hangende kopje en het straaltje bloed aan de bek. En ik heb mij over dit zicht niet verwonderd, omdat ik wist dat het mocht. Heel die verlopen week diende er niet eens over heen te gaan: het mocht van 15 september af, en ik had het gelezen met eigen ogen.

Nochtans heb ik, voor ik dit schrijven er kwam, er weer maar eens een week laten overheen gaan. Ik bedoel dat ik, met die toegelaten konijntjes en lijsters geen voldoende vrede had. Ik wilde het ook weten van al het overige haar en pluimen; ik wilde ... Dan ben ik

iedere ochtend maar op zoek gegaan. Het weer was deze laatste dagen allesbehalve verkwikkelijk: het heeft mij niet afgeschrikt. Ik heb het gezochte niet gevonden in de winkels, die het anders speciaal verkopen: dan ben ik het gaan napluizen op de spijskaart der eersterangs restaurants, waar mijn speurzint de meeste kans zag. En hedenmorgen eindelijk heb ik het ontdekt. O, ik geef het toe: het was nog niet zo heel veel, en bood geen grote zekerheid aangaande hoedanigheid en vangmiddel, maar gaf dan toch nagenoeg de waarborg, dat het niet uitgesloten was, dat het misschien ook wel mocht, en evengoed als lijsters, konijntjes, en andere leeuweriken.

En is dat werkelijk zo, dan geef ik er gaarne de verkoudheid om, die de zondvloedvlagen van deze ochtend er mij misschien om bezorgd hebben.

Neen, het is nog niet datgene waar gij zelf misschien naar snakt en hunkert, al kost het u minder moeite het u te bezorgen. Alle slanke reeën en pezige herten, alle borstelige everzwijnen ter zijde gelaten, waar wij stoïcijns van hebben afgezien: het is, het was niet eens de niet grote maar machtige, reeuwsgeurende maar koninklijke haas der wild razende winteravonden, terwijl men gulzig en gezellig om de warme en rijke familiedis zit; het was zelfs de fazant niet, de zijige en zuivere, wiens smeltend vlees de reuk voert en de smaak van alle harsen, van alle kruiden, van alle bloemen uit het woud, en zelfs van herfstige nevelen en rottende bladeren; niet het zwart en zilveren waterhoen vol vis en olie; geen snip, geen kwartel noch ortolaan: neen, het was alleen een patrijsje, en dan nog een patrijsje dat ik niet heb gezien in zijn pluimen pij, zijn nederige bruine pij vol verdoken uitmuntendheid; een patrijsje op een spijskaart maar, een naakt en schamel patrijsje, waarvan ik niet eens weet - en daar juist kwam het voor mij op aan - of het de heldendood van het gewerschot of de schaamtevolle vernedering van de strop had gekend; een sjofel en miezerig patrijsje dat ik mij voorstel onder de neerplassende

hemelzwerken, bibberend en verlaten te zitten in de onherbergzaamheid van een voor, en dat niet eens geroerd heeft als een brutale hand het gevat en geworgd heeft bij de strot ...

Want, hoe anders uitgelegd, dat dit eenzaam patrijsje ... - Maar neem mij niet kwalijk: ik begin te merken dat ik mijn lantaarn niet aangestoken heb; dat al het bovenstaande voor u misschien duister is en diffuus; dat ik derhalve goed zou doen, tot de genesis van dit mijn schrijven op te klimmen, en u te vertellen waar het eindelijk om gaat. Waar het om gaat is trouwens belangrijk genoeg, want is burgervoeding niet evenzeer als volksvoeding een primordiale bekommernis in deze lastige tijden, waar het primum vivere in alle betekenissen het allereerste, zo niet het enige nodige is?

Ziehier dan. - Een kleine veertien dagen geleden kondigde het Generaal Gouvernement een decreet uit over het jagen. Jagen is voor de Belgische burger natuurlijk uitgesloten, vermits hij over geen vuurwapens meer beschikt (o, de dof ploffende knallen in de gedwee luisterende herfstlucht!) De Belgen zullen zich dus met fretten en beurzen moeten tevreden stellen tot het vangen van de enig toegestane wilde konijntjes, die zij pakken en behouden mogen. Wat de lijsters betreft, de heerlijke Ardeense lijsters: nergens in het decreet wordt er melding van gemaakt, hetgeen blijkbaar betekent dat men ze zonder bezwaar stroppen of in netten vangen kan. Dat ik dan, acht dagen na de officiële afkondiging, in de winkels en zelfs op mijn tafel bedoeld wild en gevogelte te zien kreeg: dat biedt niets verwonderlijks aan, noch voor u, noch voor mij. Met alle andere wild is het echter anders gesteld, daar geen ander vangmiddel ervoor is toegelaten dan het jachtroer. Alleen officieren, gij weet het, mogen nog dit wapen hanteren, of Duitse civiele personen die officiersrang bezitten; ook aan sommige onderofficieren en soldaten, jagers of jachtopzieners van beroep, kan jachtwet worden toegekend. Met zo'n rechtsbewijs, zonder hetwelk trouwens niemand uit jagen mag,

gewapend, melden zich de dragers bij het hoofd van hun arrondissement aan, dat hun het district aanwijst (want elk arrondissement is in een zeker getal districten verdeeld), waar zij mogen jagen. En nu komt wat ons, Belgische burgers, meer in het bijzonder belang inboezemt. De officier mag wel doodschieten; het getroffen wild is daarom echter nog geenszins zijn eigendom: het blijft de Belgische jachteigenaar toebehoren, op wiens goed het geschoten werd. De jager heeft echter kooprecht, en dit tegen vastgestelde prijzen. Al het wild dat niet op deze wijze wordt opgekocht, kan verder door het hoofd van hun jachtdistrict tegen dezelfde prijzen aan de militaire keukens, aan verenigingen van officieren en aan ambulances (al is wild voor gekwetsten niet aan te raden) worden overgemaakt. Blijft er dan nog iets over, dan wordt het aan de eigenaar, of bij diens afwezigheid, aan de burgemeester der gemeente afgestaan. Wat de overige verkoop heeft opgebracht, wordt ook in de handen van deze laatste gestort.

Wat nu - en dit is voor ons het belangrijkste - wat nu is eigenaar of burgemeester gemachtigd met dat wild te doen, gesteld dat er, na het deel dat aan militaire keukens enz., wordt afgestaan (en er wordt aangedrongen dat dit in ruime mate zou gebeuren), nog iets overblijft? Het zelf opeten kan hem niemand verbieden; en het zal hem ook wel toegelaten zijn, het aan vrienden en kennissen uit te delen, - iets waar ik, voor mijn part, enig heil van verwacht. In een artikel van het decreet geeft men toe, dat hij het zelfs, mits natuurlijk voorzien van een speciaal "schein", te koop kan aanbieden. En doet hij dit, dan zal het waarschijnlijk in hoofdzaak aan winkeliers zijn die zulke waar plegen te verhandelen. De vraag is nu echter: mag die winkelier op zijn beurt het door hem gekochte wild te koop aanbieden? Dat schijnt vanzelf te spreken, al staat het in bewust reglement nergens te lezen. En het ergste, dat mij dan ook vrezen doet dat het werkelijk niet mag, is: de jacht is nu al veertien dagen

open, en in al die tijd heb ik, in gans de stad in geen enkele uitstalling, op geen enkele spijkskaart, meer gezien dan wilde konijnen en lijsters ...

Behalve dat arme en eenzame patrijsje, dat ik zelfs niet met eigen ogen mocht aanschouwen, en dat misschien niets anders is dan ... een vergissing.

De belangrijke steden in de kolen- en industriestreek van België, Charleroi, Bergen en Soignies met hun voorsteden en verdere omgeving nemen voortaan ook aan het briefverkeer met Duitsland – voorlopig niet met andere landen – deel.

Van de Zeeuws-Vlaamse grens:

Te Lokeren moeten sedert enige dagen alle huizen, winkels en cafés om 5 uur gesloten zijn. Er mogen zich na dit uur geen personen op straat bevinden. Dit verbod staat in verband met de weigering der bevolking om voor de Duitsers te werken. Om de stad Lokeren is ijzerdraad gespannen.

Vluchtend Antwerpen.

Men meldt ons uit Den Haag:

Een tentoonstelling, waarvoor reeds enige tijd geleden belangstelling is gevraagd, is hedenmiddag in de zaal d'Audretsch aan de Hoge Wal geopend.

Leo Gestel heeft met kleur en in zwart wit het vluchtend Antwerpen naar aanschouwen getekend en dit beeld van deze uittocht, in een eerbiedwaardig aantal belangwekkende, ontroerende werken, is nu ten bate der noodlijdende Belgen tentoongesteld.

Een commissie met de heren graaf van Bijlandt, burggraaf de Simonis en Aug. Dupont aan het hoofd, heeft het initiatief tot deze tentoonstelling genomen, welke met een eenvoudige, doch gevoelige toespraak van de heer Dupont is geopend.

Er was reeds deze eerste dag veel belangstelling. De tentoonstelling verdient die ten volle: om het doel en vooral om het werk, het trouwhartige, sobere, doch in gave beelding aangrijpende werk van Gestel.

Zaterdag 9 oktober 1915 – avondeditie

De marechaussee heeft te Nispen 17 Belgische smokkelaars aangehouden, die ieder 50 kilogram bloem vervoerden.

De Belgische gezant te Sint-Petersburg moet, volgens de Vossische Zeitung, zich bij de Russische regering hebben beklaagd dat de invalide Belgische soldaten, die in de fabrieken voor oorlogsdoeleinden werken en, mutsen dragen, welke op de Oostenrijkse gelijken, aan spot zijn blootgesteld.

Eén jaar geleden. Van onze correspondent Emanuel de Bom.

Antwerpen, 8 oktober.

Gisteravond, klokslag 11 uur, was het precies één jaar geleden dat de eerste shrapnell, met een ijselijk gejang, dat ons nooit meer uit de oren gaat, over onze stad kwam gevlogen. Het was of ik weet niet welk voorhistorisch beest door de lucht kwam gevaren, langgerekte gillen uitstotend die uw bloed deden verkruipen, uw hart angstiger deden kloppen. De grote miserie was over ons gekomen ...

En we leven nog! In het tumult van de wereldrevolutie staat het oude Antwerpen nog pal. Ginds rijst de slanke spits van onze toren ten hemel, als een gebed zo innig en zo edel: ongerept, ongenaakbaar zingt hij zijn onsterfelijk lied van eeuwen her. Zolang hij daar nog waakt is onze schoonheid niet onherroepelijk geschonden. Iedere morgen kijken wij op tot hem, groeten hem heus, en iets als deemoedige berusting, die troost druppelt in onze verpijnde harten, daalt in ons.

Zou men het geloven? Niemand schijnt er nog aan te denken, zo tiranniek vervult thans de gedachte aan het wereldwee ieders ziel. Eén jaar geleden is het, en weinigen hebben, in zichzelf kerend, de rampspoedige stonde herdacht. Ik kon de herinnering niet van me af zetten. En die helse dagen komen nu, als een bloedig visioen, weer in mijn gepeins opdagen.

Weer herleef ik die opwindende uren van die heilloze woensdag 7 oktober 1914. De uittocht van die duizenden, welke metterhaast de meest nodige have hadden bijeengescharreld, vloten, vloten de rampzalige geboortestad uit, in koortsige jacht, voortgezweept door radeloze ontzetting om de naderende ellende. Bijbels visioen, dat de verschrikkingen van de zondvloed hernieuwt, of, uit de donkerste middeleeuwen, de volkerenverhuizing. Neen, geen dichter, geen ziener zal ooit met woorden het afschuwelijke benaderen, dat toen als een verdoemenis over onze hoofden is neergekomen.

Daar zaten we neergehurkt in onze kelders, in het twijfelachtig glimmen van een nachtlampje, en alles wat ons lief is overzagen we met één blik. Het was een groots ogenblik, en we voelden het eeuwige zweven over ons. Een onzeglijke beklemming vernauwde de borsten. Het groeiende bewustzijn van het dadelijke doodsgevaar sloeg de ledematen met verlamming. Tot op het uiterste ogenblik had niemand aan de werkelijkheid geloofd. Onze stad in gris

geschoten; weerloze bewoners, die veertig dagen tevoren in hun wreedste dromen zoiets niet zouden ontwaard hebben, zouden door een onzichtbare macht belaagd worden. Elke minuut kon de dood onder ons zijn. Men moest lang nadenken – en wie kon nog denken? – om zich dat terdege in het verstand te prenten: straks viel zo'n geweldige bom boven uw hoofd, en heel dit huis zakte over u in; dat geliefde wezen naast u zou niet meer ademen, het zou het einde zijn van alles ...

Maar ook de beangstigde ziel kan, als de uiterste spankracht bereikt is, in gelatenheid zichzelf hervatten en zich, als in een laatste bovenmenselijke greep, vastklampen aan een vage hoop. Wat is het leven dan toch, dat wij er zo aan verhangen zijn, dat wij in de uiterste zielennoed toch die sprankel bewaren welke ons recht houdt en niet doet vertwijfelen, ondanks alles? Geschommeld tussen hoop en vrees, is de ziel als een schipbreukeling, die op hoog en laag der golven meedrijft, en tenslotte toch belandt!

Zij, die de opwinding, de verslagenheid, de zielennoed van een volk als dat van Antwerpen in die uren slechts kennen uit de latere verhalen van bladen, zij die de verschrikking enkel als iets van ver vermoed hebben, zullen nooit beseffen wat hier is omgegaan. En daarom, omdat zij niet begrijpen kunnen, weze aan de lichtvaardigen die daar zonder eerbied over kunnen spreken, veel vergeven. Want niets schijnt zo licht om te dragen als een ver en vreemd leed.

O die eerste nacht, als de knallen in een dichte nabijheid zich vermenigvuldigden, en welhaast ook de vlammen uit de buurt uw vensters rood verfden van de gloed der branden! En de angst der dieren, die zich hulpeloos rond de meesters nestelden, bevend over heel hun arm dierenlijf. En dan, in de vage ochtendklaarte, door straten vol stenen, gruis en glasscherven, langsheen de huizen, waar

alleen het geweeklaag van een verlaten hond nog een aanwezigheid verraadde ...

Ik zie ze nog voor me, de arme stumpers van gekwetsten, die de gasthuizen ontvluchtten, met de kramp in het verbleekte wezen, moeizaam op krukken zich voortslepend, ontredderd, waanzinnig ...

En ondertussen, links en rechts van de vluchtende kudde, een projectiel dat een huis tot spaanders sloeg, een geweldige bonk, en een grote stofwolk uit de puinhoop opwarrelend.

Van woensdagavond elf uur tot vrijdagmorgen elf uur duurde dat, zonder ophouden ... En die nachten! Als uit de verdoemde stad niets omhoog steeg dan het vervaarlijke huilen van honderden ellendige honden! En de hemel rood als bloed kleurde van de branden ... Daartegen in, onze toren, zwart als in rouw tegen dat rood, waar de gensters in rondspatten.

En ik gedenk ze nu weer, de “jongens”, die ik op donderdag namiddag, tegen half twee, door de Wolstraat zag vluchten naar de Werf, onze arme “jongens”. Zij konden niet meer antwoorden op onze hartelijke vraag naar hun toestand: ik zie nog de jonge priester uit een Antwerpse patriciërsfamilie, de brave Belpaire, die zijn kameraden steunde met woorden van moed en berusting.

Een jaar is het geleden – en niemand spreekt ervan. Maar ik moest er aan denken, gisteravond toen de klok elf uur sloeg en in mijn hart bonsde elke klepelslag die van de toren daalde, alsof hij zeggen wou: gedenk, gedenk!